

Regionalt serviceprogram för Uppsala län 2014-2018

Inledning

Regeringen har uppdragit åt Länsstyrelsen i Uppsala län att utarbeta ett regionalt serviceprogram för perioden 2014-2018. Det regionala serviceprogrammet ska utgöra ett verktyg för länets arbete med att säkerställa en god kommersiell service i länets gles- och landsbygd. I arbetet med att utforma ett regionalt serviceprogram ska Länsstyrelsen använda de riktlinjer för framtagande och genomförande av serviceprogram 2014-2018 som utarbetats av Tillväxtverket.

Programmet

Det regionala serviceprogrammet ska utgöra en vägledning för hur servicefrågor ska hanteras i de delar av Uppsala län där kommersiell service har, eller är på väg, att försämrats. Programmet ska visa på hur olika organisationer kan bidra till att kommersiell service ska erbjudas i hela länet, samt peka ut möjliga källor till finansiellt stöd.

Mål

Programmets mål är att bidra till ett gott utbud av service i länets gles- och landsbygd. Såväl kommersiell som offentlig service ska vara av en sådan kvalitet att invånarna i dessa områden ska känna trygghet i ett fortsatt boende på orten.

Analys

Uppsala län utgör cirka två procent av Sveriges totala yta och befolkningen uppgår till 343 000 invånare. Befolkningstätheten i länet är därmed relativt hög (42 personer per kvadratkilometer i jämförelse med 23 personer per kvadratkilometer nationellt). Det bör dock noteras att cirka 60 procent av dessa invånare finns i Uppsala kommun och att länet totalt består av åtta kommuner.

I jämförelse med många andra län är avstånden mellan boendemiljöer och centralorter i Uppsala län relativt korta men förhållanden skiljer sig väsentligt mellan länets olika delar. Södra delarna av länet präglas av en stor andel landsbygdsbor, goda pendlingsmöjligheter och en diversifierad arbetsmarknad. Länets norra delar kännetecknas av en stor andel tätortsnära landsbygd, en större andel skogs- och myrmark och av kustområdena Roslagen, Hållnäs och Gräsö. De olika typer av förhållanden som råder i olika delar av länet märks även i länets servicenivå och det finns grupper av länsinnevånare som drabbats av försämringar såväl inom

offentlig som inom kommersiell service då avstånden till dessa serviceställen ökat i och med nedläggningar.

Länets servicenivå

Servicen, uttryckt som antal butiker i gles- och landsbygd, har varit i det närmaste konstant under det senaste året i Uppsala län. Sedan det regionala serviceprogrammet för perioden 2010-2013 skrevs så har dock flera av länets gles- och landsbygdsbutiker lagts ner. Mellan åren 2007 och 2012 minskade antalet dagligvarubutiker i länet med tio procent (jämfört med åtta procent i hela landet).

Antalet drivmedelsstationer i gles- och landsbygd har, med hjälp av ekonomiskt stöd från såväl det regionala serviceprogrammet som från Landsbygdsprogrammet, ökat under innevarande period. Tillgången till grundläggande betaltjänster har försämrats i och med att flera banker valt att avskaffa sin kontanthantering och även stängt vissa kontor. Parallellt med detta har antalet bankomater blivit färre.

Bakom de försämringar som kunnat konstateras hos landsbygdshandlarna ligger en minskad omsättning - och som följd av detta en minskad lönsamhet. I banksektorn ligger även ett krav på ökade vinster som bakgrund till minskad verksamhet i gles- och landsbygd.

Landsbygdshandlarnas svårigheter i Uppsala län bottnar främst i att de inte har möjlighet att konkurrera med större butiker i länets tätorter, vare sig det gäller utbud eller prisnivåer. En stor andel av länets landsbygdsboende invånare pendlar dagligen till arbeten i länets centralorter och städer och gör då även sina inköp där. Den fördel som länets invånare har när det gäller möjligheten att nå en stor och mångfacetterad arbetsmarknad i ett relativt koncentrerat län som Uppsala län, blir därmed till en nackdel för de länsbor som är beroende av den gles- och landsbygdsbaserade handeln. Bland dessa återfinns framför allt människor som är äldre eller som har olika typer av funktionshinder. Detta gäller i synnerhet om de inte har tillgång till bil.

Den offentliga servicen har sedan många år koncentrerats till residensstaden Uppsala. Där har bland andra både Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan sin samlade verksamhet idag.

SWOT

- **Länets styrkor:** Många landsbygdsbor, goda pendlingsmöjligheter och många personer med distansarbete. Stor besöksnäring och många serviceföretag. Närhet både till stad och land och en stor internationell flygplats som ökar landsbygdens tillgänglighet för tillresande besökare. Överlag goda kommunikationer.
- **Länets svagheter:** Den stora andelen pendlare på landsbygden medför att inköpen ofta görs i större städer/orter. Följden är en minskad lönsamhet för landsbygdshandlarna. Expansionstrycket leder dessutom till hög konkurrens om

marken, vilket på många håll gör det kostsamt att etablera nya verksamheter eller att köpa och ta över befintliga verksamheter. Tillgången på bredband är dålig i stora delar av länet (endast sju procent av de boende på i länets gles- och landsbygd har god bredbandstäckning), vilket även gör det mindre attraktivt att etablera serviceföretag på landsbygden.

- **Länets möjligheter:** Goda möjligheter för landsbygdsboende och arbetspendling. Stora möjligheter till turismsatsningar, vilket ger en möjlighet att samordna verksamheter på landsbygden för att paketera tjänster och upplevelser attraktivt. Samlokalisering av olika tjänster (såväl offentliga som kommersiella) är eftersträvaransvärda, till exempel bank i butik, apotek i butik, spel i butik och systemutlämning i butik. För att sådana samarbeten ska uppstå måste båda parter se en vinst i samarbetet.
- **Länets hot:** Nedläggning av offentlig sektor på landsbygden försämrar servicen och försvårar vardagen för dem som bor på länets landsbygd. Privata handlare avvecklar sina butiker på grund av dålig lönsamhet. Det upplevs svårt att hitta efterträdare som vill ta över de butiker som av olika skäl inte kan drivas vidare av tidigare handlare. Bristen på bredband leder till svårigheter att locka till sig nya företagare.

Länsstyrelsen i Uppsala län har nyligen, i samarbete med länets partnerskap, tagit fram en SWOT-analys för landsbygden i Uppsala län. Detta har gjorts i samband med att ett nytt Landsbygdsprogram inleds under 2014. Denna SWOT är även en god grund för det regionala serviceprogrammet och bifogas därför till detta program.

Prioriterade områden

Under programperioden 2010-2013 låg fokus på bevarande eller nystartande av dagligvarubutiker i gles- och landsbygd samt på tillgång till drivmedelsstationer. Denna prioritering kommer att kvarstå under programperioden 2014-2018. Detta främst på grund av att programmet är av en mindre omfattning i Uppsala län och länet behöver därför prioritera sina insatser inom den regionala servicen på ett markant sätt.

Samverkanslösningar ska uppmuntras, vilket kan skapa förutsättningar för nya mötesplatser. Det övergripande målet är ett förbättrat serviceutbud för såväl privatpersoner som för företagare. Även grundläggande betaltjänster bedöms vara av stor vikt och ges därför lika hög prioritet som ovan nämnda servicefunktioner.

Regional samverkan och länets partnerskap

Samverkan med kommuner och organisationer med koppling till landsbygden är avgörande för att nå framgång med det regionala serviceprogrammet. Kommunalt deltagande och

engagemang i det regionala serviceprogrammet ska därför uppmuntras genom återkommande möten med samtliga intressenter. De signaler som ges vid dessa möten ska vara vägledande för länsstyrelsens insatser inom programmet.

Det regionala serviceprogrammet i Uppsala län samverkar med det partnerskap som finns etablerat i arbetet med Landsbygdsprogrammet och Havs- och fiskeriprogrammet. Detta på grund av att man då får en samlad bild av arbetet i de olika programmen och därmed även kan bidra mer effektivt till varandras arbete. I detta partnerskap samverkar kommuner, länsstyrelsen, organisationer och branscher för en helhetsbild av länets landsbygdsfrågor.

Det regionala serviceprogrammet ska i möjligaste mån samverka med andra program för regional tillväxt. Den regionala utvecklingsstrategin (RUS) och den regionala handlingsplanen för Landsbygdsprogrammet 2014-2020 är två sådana program. Dessutom finns fyra aktiva Leaderområden i länet med möjligheter att verka för nya servicelösningar i gles- och landsbygd. Även de kommunala översiktsplanerna och de förekommande kommunala serviceprogrammen ska tas i beaktande.

Avgränsning

Inga delar av länet, undantaget städer och större tätorter, ska vara exkluderade från möjligheten att erhålla stöd. I Landsbygdsprogrammet definieras landsbygd som orter med färre än 3 000 invånare, och denna avgränsning ska praktiseras även i det regionala serviceprogrammet.

Landsbygdshandeln har sedan tidigare restriktionen att endast den sista kvarvarande butiken på orten kan få stöd, och denna restriktion kvarstår i detta program. Detta på grund av att stödet inte ska snedvrیدا konkurrensen på orten.

För att stöd till drivmedelsstationer ska kunna ges så måste avståndet till närmast befintliga anläggning vara minst 30 kilometer. Till befintlig drivmedelsstation ska dock stöd kunna utgå även om avståndet är kortare än så, under förutsättning att stödet inte stör konkurrensen.

Vad gäller tillgången på grundläggande betalningstjänster så ska stöd kunna ges så nära befintligt servicesställe som konkurrenshänsynen medger.

Uppföljning, utvärdering och lärande

Förutsättningen för att kunna följa och utvärdera programmet är att programmets innehåll

utgår från en väl genomtänkt målformulering. Överst i denna målstruktur återfinns syftet med serviceprogrammet:

Bidra till att uppnå en god tillgänglighet till kommersiell och offentlig service för medborgare och näringsliv i gles- och landsbygd.

Under detta syfte återfinns serviceprogrammets övergripande mål:

Skapa förutsättningar för människor och företag att bo och verka var de vill i länet och erbjudas god servicenivå inom rimliga avstånd.

Under dessa övergripande mål återfinns de insatsspecifika målen. I det regionala serviceprogrammet för Uppsala län koncentreras dessa insatsspecifika mål till tre områden: A Tillgänglighet till dagligvaror, B Tillgänglighet till drivmedel och C Tillgänglighet till betaltjänster. Inom varje insatsspecifikt mål finns insatsmål, resultatmål och effektmål. Till dessa mål kopplas indikatorer som ska mäta måluppfyllelsen för respektive mål.

Prioriterat område A: Tillgänglighet till dagligvaror

Insatserna för livsmedelsbutikerna riktar sig mot länets gles- och landsbygd och syftar i första hand till att bevara de butiker som finns idag. Investeringarna avser ofta modernisering och effektivisering av butiksverksamheten. Insatsmålet ligger i linje med tidigare period, det vill säga fem beviljade investeringsstöd per år. Om större intresse finns är det dock av stor vikt att i möjligaste mån kunna ge stöd även till dessa sökande. Resultatmålet är här antalet dagligvarubutiker som fått en effektivare och/eller bredare verksamhet. Effektmålet är en förbättrad överlevnadsmöjlighet, till exempel genom ökad omsättning. Indikatorerna är antalet genomförda investeringar och antalet butiker jämfört med utgångsläget. Även avståndet till närmaste butik kan användas som en indikator.

Prioriterat område B: Tillgänglighet till drivmedel

Insatserna riktas både mot etablering av nya drivmedelsanläggningar samt mot de drivmedelsanläggningar som finns idag. Insatsmålet är svårt att sätta då efterfrågan på stödet är osäker. Ett mål är dock att de stödsökande som uppfyller kraven för stöd också ska kunna beviljas detta. Resultatmålet mäts i antalet drivmedelsanläggningar som etablerats eller fått en mer rationell och/eller breddad verksamhet. Effektmålet är en förbättrad möjlighet att driva företaget vidare, till exempel genom en högre omsättning. Indikatorerna är antalet genomförda investeringar och antalet drivmedelsstationer jämfört med utgångsläget. Även här kan avståndet till närmaste drivmedelsanläggning användas som ytterligare en indikator.

Prioriterat område C: Tillgänglighet till betaltjänster

Insatserna på detta område riktas mot förbättringar av betalservicen i gles- och landsbygd. Ett insatsmål är svårt att sätta upp då kännedomen om behovet är osäker. Resultatmålet kan mätas dels i antalet servicegivare som fått ökad omsättning och dels i antalet medborgare som fått

kortare resväg till betaltjänster. Effektmålet är en ökad tillgänglighet till grundläggande betaltjänster. Indikatorerna är antalet genomförda betaltjänstlösningar och antalet betaltjänstlösningar jämfört med utgångsläget.

Genomförda insatser och uppnådda resultat i det regionala serviceprogrammet ska årligen rapporteras till Tillväxtverket. Tillväxtverket har ansvaret för den årliga nationella uppföljningen som rapporteras till Näringsdepartementet.

Redovisning och rapportering

Det regionala serviceprogrammet börjar gälla den första april 2014 och ska, som nämndes ovan, redovisas årligen. Detta ska göras enligt följande plan:

- Delredovisning 1 den 31 januari 2015
- Delredovisning 2 den 31 januari 2016
- Delredovisning 3 den 31 januari 2017
- Delredovisning 4 den 31 januari 2018

En slutredovisning för hela perioden ska lämnas till Tillväxtverket senast den 31 januari 2019.

Bilaga 1 SWOT-analys för landsbygden i Uppsala län